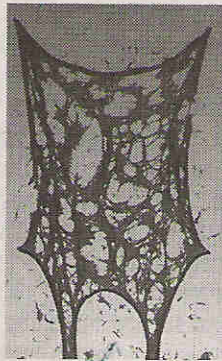

קיץ בחורף

אפרת נתן – "קיץ בחורף", גלריה רוזנבלד, תל־אביב

אפרת נתן – עבודה מתוך תערוכתה "קיץ בחורף"

גנן מדי. בעבודות הווידיאו המוקדמות שלה הצליחה כנעני לגעת במהות השפה, בדקדוק הפנימי של שפת הווידיאו והמחול; היא יצרה כוריאוגרפיות הן מתנועת הגוף האנושי בחי ללים נתונים והן ממרכיבים ויזואליים שנטלה מהחץ והפנים אל שפת הווידיאו, בפעולות של ריבוי והחסרה, בשימוש מרתק באפשרויות העי ריכה של הווידיאו. בעבודות העכשוויות, משהו מהחיוניות הראשונית אבד, ועם זאת עדיין לא הגיע לבשלות.

בחלון הראווה של הגלריה ברחוב יהודה הלוי, בקו התפר שבין הפנים לחוץ, מוקרן מל מעלה על קרקעית החלון "ערש", ובו ממבט על אדם ברמות נשר אירי שאיננו מצליח להתרומם, מקרטע לאורך חומת לבנים גבוהה, מנסה לחמוק מזוקר המחפש אותו. הווידיאו הזה מצליח לה מחיש מלכוד וחוסר ישע, אך הולך לאיבוד בחלל בערב. ב"ליהוק לתיבה", המוקרן בתוך מקום לא ברור, בין חוץ לפנים, זוגות וזוגות של בני אדם ממלאים חלל של סלון בורגני בתנוחות שונות של חיות, עד שהסלון נעלם מרוב אדם, בתחושת קלאוסטרופוביה. אך הווידיאו עצמו נותר אני קרוטי ואנמי כאחד; פס הקול המרשים ומחריש האוזניים, כאסון מתקרב, לא מתחבר לנראה לעין ונותר מנותק מהווידיאו.

ב"בתוך הבנה חשאית" – הווידיאו המורכב, המעניין והרהוט מבין השלושה – נשמר משהו מהאיכות המוקדמת של כנעני, אך הוא מסוגן וסימבולי מדי; זה שוב מעין מחול־ווידיאו שהתנועה בו מתרחשת לאורכו של ציר אופקי, וזימה הרמונית בין שלושה מסכים, תנועה המורכבת מהמתח שבין החלק הסיפורי. משחק בין גבר חשוף גוף ולו קרני צבי, כלוא בתא מסורג, לבין זוג במסכות זאב הכלוא בתא סמוך. זה משחק של צייד וניצוד, שחיתוך הקיר מונע את מי מושו המלא. לחלק הסיפורי מוחדרים בקולאז' האלמנטים המופשטים הגרפיים הנדמים למין מלכודת.

המרכיב החזק בתערוכה הם דווקא הריי שומים, גם אם חלקם משמש מתווים לווידיאו. הם עומדים בזכות עצמם – במתח שבין הפראי למתורבת, האירוטי לקניבלי, הדקורטיוי למי עור, הכעור והיפה. כאלה הם שלושת הריי שר מים־הציורים "בתוך הבנה חשאית": קו אנכי של דם בוצע אור, קו אנכי של אור בוצע חושך, קו אנכי של אור בוצע דם, ובהוגן הקווים אשה בעור נמר גוחנת לנשק את ראשו הערוף של מלך. שתי דמויות לא מזוהות מנסות נואשות להתנשק משני עברי קו הדם, גבר ואברו הזוקר מגיחים מעט מהחושך לחבק בקו האור ישות נשית, והם מוכתמים בדם ממאיר. על ניירות דוחי נזולים כנעני מציינת בדיו ודיו־צבעוני, והדיו נקווה ויבש על הנייר. כך כנעני מכנסת משתאות של פראי אדם עירומים, שחורים ולבנים, מחוללים בריקוד בעולם נטול פרספקטיווה במתכוון, ער לם של פולחני מין.

עבודה מ-2002 היא אחת העבודות שהחזירו את נתן בתנופה, לאחר הערות ממושכות, אל מרכז הבימה; אותה גופייה נאחזת בתורן העשוי מתפר הגופייה, כאילו לאחר טביעה, הרוח קר רעת בה, ומסביב מסתחררים שרידיה – כמשל מצליף על ישראל, שמצאה עצמה ללא חלום, ללא מאחו.

בחלק הנפתח לרחוב ריונגוף, אל פולחני הצריכה של החתן והכלה, ניצב הסיגוף הנזירי של נתן כנבואה על חורבן שכבר התרחש בתום עידן התום. כאן, בתוך מסגרות שחורות, לכודים תצלומי נגטיב של העבודות בחלל הסמוך, החר שך הופך לאור והלבן לשחור. תצלום של גופיית הדגל הנקרעת ברוח, קרעי הבד והרשת, ושלוש הגופיות התלויות במהופך, קרביהן האכולים כמו מתהפכים ברוח; ההיפוך הנגטייוו מרגיש עוד יותר את יפי הדימוי.

ממול מוצגת עבודת הווידיאו "פניקס". עריי סת התינוק, שהיתה כמכט לאחור טבור התערור כה "לינה משותפת" (באצירת טלי תמיר בביתן הלנה רובינשטיין), מוצגת כאן בגורל טבעי, ככלוב רך של אור שבקרקעיתו מתערסל מין מורן. אט אט, מאחור, ממקור לא נראה, אוחזת בה אש בשני מוקדים, וכך מבעיתה הבדירות ללא קץ של הילד הנעדר. המזרן מתכלה בחום, עשן מתאבך והעריסה נותרת מיומתמת. מעבר לכל יש כאן תחושה גדולה של שחרור, קטרזיס, של שריפת הסמל למה שמנע את ההתקרמות בחיים, שהחזיר שוב ושוב לאותה לינה משותפת. יש כאן כמוכונ מן המשיכה האנושית לאש ולשריפה, כמו בקרנבלים. בשטח שמעל המדרגות רובצת העי ריסה המקורית, המוקטנת, כחלום או סיוט שאפי שר לגעת בו; היא נראית כאובייקט סחיר, כחלק מתפאורה, נטולת כל הילה שהיתה לה שם.

עפרי כנעני – "אי־בריאח", גלריה ברורמן, תל־אביב

תערוכתה הנוכחית של עפרי כנעני, שהסתמנה כאחת ההבטחות הגדולות של אמנות הווידיאו בישראל, דווקא הווידיאו הוא המרכיב החלש יותר, האפיוורי או המסר

עולמה של אפרת נתן נבללים עונות השנה, היום והלילה, המיתוס ושברו, הדיי מוי והלקוי. העולם הזה אפוקליפטי אך מסוגף ולא מתלהם, נצרב ברשתית העין בר זון שירי, בשל ומדויק. זה מבט קרוב ומרוחק בו בזמן על המפץ הגדול בחברה הישראלית. נתן משתמשת שוב ושוב בסמל האבהי של המיתוס החלוצי – הגופייה הלבנה – ובסמל האימהי – הערישה – ונותנת להם לרובד נוסף. לעתים מתירה נתן לקטעים קישוטיים ורכים יותר לכרסם ברלות הדימוי. החיבור בין גלריה רוי זנפלד, המלחטט בין הצד המסחרי לצד האמי נותי ככשרון רב, לאמנית הבוגרת, הוא מעניין ומעשיר את שני הצדדים.

המסע המקומי מתחיל ברחוב ריונגוף בתל־אביב, במבט מבחוץ על העבודה שבחלון הראווה; גופייה שכמו עברה פיצוץ מבפנים, שנייה לא חר הפיצוץ – גופיית המתאבד הפוגע באשליית השלווה (המלה העברית "גופייה" הופכת את הגוף הגברי לנשי). מקרוב אובדת הצורה הכר ללת, וקרעי הגופייה נושקים למופשט. רק קווי הכתפיים קושרים בין הדימוי לאובדנו, וכל הת מונה מקובעת ברשת נגד יתושים הפרושה על הכל, חדירה ומתעתעת כעור או קרנית, השתר לים ברבות מיצירתה של נתן, לשמר את החיווין הפגיע של יום בלילה, קיץ בחורף.

בחלל הכניסה טריפטץ גדול, בודד, חושך הממוסגר בשולי אור, ובין שלושת החלקים משייטות פיסות של גופייה אכולת עש, שהיו למופשט מוחלט ונטול פשר, כמו סוף הסמלים, האידיואלוגיה, המאבק. למעלה הופך האיחיוון לעולם ומלאו של הפכים והשתקפויות, בע בודה גדולה שיש בה מזוהה מובלעת לפרנסיס פיקביה ולאותה גרפיקת־צנע שלאחר המלחמה. ארבע גופיות מתוחות, כאנשי עמל לא נראים, כצלליות בתיאטרון צללים מהופך, תלויות בין חבלי כביסה דמיוניים, על המצע השחור. על הכל מתוחה אותה רשת מתכתית דקיקה, כמו בקיבוץ, ועליה מוקרנת צללית בד, תלוי על חוט כביסה ונע קלות ברוח. זה מיצג פשוט ומרגש של נשיות וגבריות, כרוח אחר צהריים על גופות מעולפים מחום, בחדרים שעדיין לא ידעו מזוגנים.

ממול שילוש נוסף. הפעם שלוש גופיות נאחזות בתחתית הפריים השחור, המשמש להן רקע. גופן הולך ומתפוגג, הולך ונכנע לכוח המופעל נגדו כמנהרת רוח שבדמיון. גוף הגוי פיות הופך לשלמות מנוקבת ואכולה מבפנים, מתמסר לעייפות החומר. אותה רשת הפרושה מעל נותנת לעבודות תחושת תבליט, עומק יחסי, אובייקטיוויות. ואתם חומדים את העבודה דווקא בגלל האיסור והפיתוי.